

В. В. Спивак, канд. филос. наук, доц.
Академия Государственной пенитенциарной службы
ул. Гончая, 34, г. Чернигов, 14000, Украина

НАСЛЕДИЕ АНТОНИЯ РАДИВИЛОВСКОГО: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

Статья посвящена обзору состояния и перспектив исследования проповеднического наследия Антония Радивиловского. Показано, что на сегодня отечественная наука имеет достаточно большой опыт исследования проповедей Антония Радивиловского. Это работы литературоведов и языковедов (С. Азовцевой, И. Исиченко, В. Крекотня, М. Марковского, О. Ники), историков (Дж. Броджи Беркофф, М. Грации Бартолини, Н. Костомарова), философов (Л. Довга). Однако большинство его проповедей до сих пор остаются без внимания ученых. Установлено, что данные исследования в основном носят фрагментарный характер и касаются литературных качеств творчества проповедника. Философская составляющая его текстов является малоисследованной и требует детального внимания как наиболее перспективное направление изучения текстов Антония Радивиловского.

Ключевые слова: история философии, украинская философия, барокко, проповедь, состояние исследования.

V. V. Spivak, Ph.D., Associate Professor,
Academy of the State Penitentiary Service,
34, Goncha Street, Chernihiv, 14000, Ukraine

THE LEGACY OF ANTHONY RADIVILOVSKY: STATE AND PROSPECTS OF RESEARCH

The article is devoted to the review of the state and prospects of the study of the preaching heritage of Anthony Radivilovsky. The study first analyzed and systematized the experience gained by the national science in the field of research sermons Anthony Radivilovsky.

These are the works of literary critics and linguists (S. Azovtseva, I. Isichenko, V. Krekotnya, M. Markovsky, O. Niki), historians (J. Frederic Berkoff, M. Gracia Bartolini, M. Kostomarov), philosophers (L. Dovga). However, most of his sermons still remain beyond the attention of scholars. This is especially true of the handwritten legacy of Radivilovsky, which was only partially studied by literary scholars and almost not considered from a philosophical point of view.

The most prominent methodological basis of the study was the methods of textual analysis, comparative studies and hermeneutic one.

It is shown that for today domestic science has a considerable experience in studying the sermons of Anthony Radivilovsky. It is established that the data of the research, for the most part, are fragmentary in nature and relate to the literary qualities of the preacher's work. The most significant proofs of Radivilovsky's sermons remain in the works of M. Markovsky and V. Krekotnya.

Instead, the philosophical component of his texts is poorly understood and requires detailed attention as the most promising direction in the study of Anthony Radivilovsky's texts. Potential directions of research of the philosophical component of Anthony Radivilovsky's heritage are: the study of philosophical traditions and texts on which the work of the preacher was based; consideration of the influence of philosophical knowledge and language on the content of the sermons of Radivilovsky; an analysis of the philosophical significance problems of his legacy concerning the range of semiotic issues, in particular, the moral and ethical nature.

Key words: history of philosophy, Ukrainian philosophy, baroque, sermon, state of research.

УДК 177.61

В. Е. Туренко, канд. филос. наук, м. н. с.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
вул. Володимирська, 60, м. Київ, 01033, Україна
amurolog5@gmail.com

ПОЛЕМІЧНІСТЬ ТА АГОНАЛЬНІСТЬ ДИСКУРСУ ЛЮБОВІ: ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПОГЛЯД

У статті концептуалізується ідея єдності любові та війни на основі міфологічного, культурологічного та філософського аспектів. Автор на основі ряду теоретичних та емпіричних аргументів висуває гіпотезу про те, що полемічний (військовий) образ лучника зі стрілами Ерота (Амура) сягає своєї основи у близькосхідній (шумеро-аккадській, семітській) міфології, яка вбачала не протиставлення любові та війни, а близьку спорідненість цих феноменів в образі Іштар (Інанні, Астарти). Культура любові через ідею завоювання серця Дами характеризується тим, що є культурним, емпіричним втіленням розуміння єдності дискурсу любові та дискурсу війни. Обґрунтовується думка про те, що філософський аспект розуміння даної проблематики пов'язаний з двома феноменами, а саме влади та дару. Відповідно, саме в межах дискурсу любові відбувається "за(-)хоплення", дія якого пояснюється тим, що, підкоривши предмет любові, суб'єкт сам йому і підкоряється. Водночас у контексті дару відбувається "агон", тобто змагання між люблячими стосовно обміну дарами та приємностями. Відтак стверджується, що дискурс любові є полемічним та агоніальним.

Ключові слова: любов, дискурс любові, війна, битва, "за-хоплення", куртуазна любов, дар, полемічність, агоніальність, Ерот.

Постановка проблеми. Любов та війна – на перший погляд, здається, два несумісні феномени. Одна приносить смерть, страждання, печаль, інша – радість, щастя та задоволення. Однак історія культури свідчить про те, що насправді не все так однобічно з цими феноменами, як в буденній свідомості. Відповідно, глибинно та сутнісно любов та війна пов'язані між собою.

Аналіз досліджень і публікацій. Наукові напрацювання Р. Барта, Н. Брагінської, Ж. Дюбі, Д. де Ружмона, А. Чрьоуста, О. Ярового та інших стали теоретико-методологічною основою даного дослідження. Також можна відзначити фундаментальну працю Т. Дігбі [11] про те, як любов та війна впливають на суспільні трансформації, проте вона стосується безпосередньо культури постмодерну. Тому в наявних наукових студіях не можемо віднайти цілісного та комплексного філософсько-культурологічного погляду на досліджувану проблематику.

Мета статті. Відповідно, метою пропонованої статті є концептуалізація ідеї полемічності та агоніальності дискурсу любові у філософсько-культурологічному контексті.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Ерот як воїн: міфологічний аспект проблеми

Витоки розуміння єдності любові та війни сягають сивої давнини. Саме в давній міфології, через образ Ерота, ми зустрічаємо ключову основу полемічності та агоніальності дискурсу любові. Звичайно, можна зазначити, що існує близько двох десятків версій походження Ерота – від Гомера до неоплатоніків, проте саме образ хлопчика з луком та стрілами став найбільш усталеним у світовій культурі. Які ж витоки та герменевтика цього образу, з'ясуємо надалі більш детально.

Версія походження Ерота від олімпійських богів Аresa й Афродіти, яка домінує в сучасних довідниках, належить безпосередньо Симоніду Кеоському (fr.24(70)). Але, як слушно зауважує Н. Брагінська, від спекулятивної міфології ми при цьому не йдемо. Якщо подивитися на Війну-Аresa і Любов-Афродіту в космогонічному контексті, то ця пара батьків Ерота неодмінно нагадує нам Філіа та Нікоз Емпедекла, а не коханців з "фривольної" сцени в пісні Демодока [3, с. 58].

У цьому контексті слушним буде згадати статтю західного вченого А. Чроуста, присвячену впливу зороастризму на вчення Платона й Аристотеля, в якій він приділяє декілька сторінок у цьому ключі і ранній грецькій філософії. На його думку, відоме твердження Геракліта Ефеського, що "війна є батьком всього" [22 B53 DK], співвідноситься з вічною боротьбою між Ахурамаздой і Ахріманом, як і твердження Емпедокла, що Любов і Ворожнеча – це два основних принципи, або фактори, які керують всесвітом, домінуючи по черзі. Ці два приклади, які можуть бути значно збільшені і розширені, повинні дійсно доводити, що деякі ранні грецькі філософи були знайомі з вченням Зороастра тією чи іншою мірою [10, с. 354–355]. Відповідно до цього, можна говорити про східні, а точніше, близькосхідні впливи на дуалістичну космогонію ранніх грецьких філософів.

Виходячи з цього можна висунути гіпотезу, що оскільки любов та війна досить тісно пов'язані в досократичній філософії і мають близькосхідний вплив, то в основі цього постає давньошумерська богиня Іннанна (давньоаккадська Іштар, семітська Астарта).

На підтвердження цій гіпотезі є два фактори:

1) західні науковці Д. Блек і Е. Грін підкреслюють, що її усталена іконографія пов'язана з крилами та військовими знаряддями [9, с. 108–109];

2) як зазначають Афанасьєва і Дьяконов, теонім "Іштар" походить від Астар, що в прасемітський період означав планету Венеру в одному з двох аспектів, що передаються, відповідно, як Астар (ранкова зірка, чоловічий персонаж) і Астарт (вечірня зірка, жіночий персонаж). У західносемітській та південноаравійській міфології цей поділ зберігся (див. Астар і Астарт); у східносемітському середовищі (предки аккадців) обидва аспекти злилися в єдине божество, зберігши характеристики обох статей (див. андрогінність): з одного боку Іштар – божество війни, з іншого – сексу і дітнородження; при цьому слово Астар у східних семітів означало богиню взагалі [1, с. 595].

У свою чергу на підтвердження нашої гіпотези також може слугувати *Lexicon iconographicum mythologiae classicae* (LIMC), який вміщує в якості зображень Ерота, Амура і Купідона виключно крилатих немовлят, отроків і юнаків. Ерот Артегос зустрічається у пізньому римському мистецтві, коли надлишок інших атрибутів робить крила вже надмірними. Про лук скажемо тільки, що юнак з луком як супутник Астарті шанувався на Кіпрі і, судячи з двох написів, вважався там Аполлоном. Цей юнак в якості супутника Кедеш в Єгипті носить ім'я Решеф. Аполлон на Криті увібрав риси Решефа, і лук залишився при ньому, тільки він сам не залишився при Астарті-Афродіті. Її супутником став інший бог з луком. Наука давно звикла вбачати синкретизм у періоді еллінізму, а в останні десятиліття звикає до того, що і архаїка грецька, і рання класика пронизана східними впливами [12, с. 1050].

Відповідно, як ми бачимо, Ерот постає воїном у контексті любові, він своїм знаряддям як обдаровує, так і карає людей. Того, хто прагне любити, – він захищає, а того, хто цурається любові та біжить від неї, – прирікає на страждання та випробовування. Ерот – уособлення війна любові, адже, будучи супутником своєї матері Афродіти, він їй допомагає в її справах. Проте, оскільки він володіє знаряддям, то відчуває сміливість та безкарність, що призводить до різного роду "любовних ігор".

Втім, ця войовничість Ерота у філософії в імпліцитному вигляді постає як прояв сміливості. Зокрема, ми це зустрічаємо у промові Федра в платонівському "Бенкеті", де він говорить наступне: "Та хіба знайдеться на світі такий боягуз, в якого сам Ерот не вдихнув би зв'язку, уподібнивши його природженому хороброму? І

якщо Гомер говорить, що деяким героям відвагу дарує бог, то люблячим дарує її ніхто інший, як Ерот" [Symp. 179a-b]. Таку ж властивість Ерота ми бачимо і в промові Діотіми [Див.: Symp. 203d-204a].

Через це людині, якою рухає любов, дається можливість робити дивовижні речі, а отже, бути героєм. Любов, на думку даного учасника "Бенкету", сильніша, ніж тисяча смертей. Сімейні і дружні почуття не такі чудові і вражаючі. Адже тільки почуття любові чоловіка/жінки до особистості протилежної статі здатне допомогти людині зробити героїчні вчинки. Ось чому Федр, коли представляє перший панегірик любові в "Бенкеті", акцентує увагу слухачів на такому дарі любові, як готовність йти на будь-які жертви заради коханої особистості, це – прекрасніше, ніж дружба. Крім того, Федр підкреслює, що ніхто не буде вмирати за вас, тільки той, хто щиро любить [Symp. 179b].

Ця сміливість і натхненність пов'язана не лише з військовими знаряддями, але й з тим, що Ерот мав крила. Проте "наявність потужних літальних м'язів і кісткового кіля, до якого вони прикріплюються, мала б сильно збільшити розміри грудного відділу і змінити його форму. Однак на скульптурних і мальованих зображеннях крилатих богів (у т. ч. й Ерота. – В.Т.) ніяких ознак деформації грудей не видно. Це можна пояснити тим, що у них (у т. ч. в Ерота – В.Т.) крила мали не стільки функціональне значення, скільки символічне, оскільки боги могли літати і без їх допомоги" [5, с. 97].

Отже, образ Ерота (Амура) в античній культурі і є безпосереднім міфологічним втіленням єдності дискурсу любові та дискурсу війни. Основа цього античного розуміння сягає шумеро-аккадської міфології, яка вбачала не протиставлення любові та війни, а близьку спорідненість цих феноменів в образі Іштар (Іннани, Астарті). Даруючи чи віднімаючи любов у людей або богів, Ерот це здійснює шляхом військових знарядь (лук та стріли), тим самим задаючи основу для подальшого розвитку експлікації полемічності та агональності природи любові.

Куртуазна любов як культура "любовних війн"

Куртуазна культура любові в своїй основі має не лише міфологічний аспект, але й літературний. Як зазначає французький амуролог Д. де Ружмон: "Починаючи з античності поети використовували військові метафори для опису природної любові... Жінка віддається чоловікові, який завойовує її, оскільки він найшасливіший воїн. Ставка Троянської війни – оволодіння жінкою. І один з найдавніших романів, який відомий науковцям, "Феоген і Харіклея" Геліодора (III ст.), вже оповідає про "битви за любов" і про "чудове ураження" того, хто здається під стрілами Ероса, яких не уникнути. Плутарх показує, що сексуальна мораль спартанців була підпорядкована військовим успіхам цього народу. Євгеніка Лікурга і її скрупульозно описані закони, що впорядковують відносини подружжя, не мали ніякої іншої мети, крім посилення агресивності солдатів. Все це підтверджує існування природного, тобто психологічного, зв'язку між сексуальним і войовничим інстинктами" [7, с. 268].

Відповідно до цього куртуазія виникла і як ренесанс античних ідей про єдність любові та війни, і як відмова від нав'язливої церковної цнотливості. Зарубіжний дослідник О. Яровий наголошує, що сам праксис "любовних війн", яким так насичена куртуазна культура любові, сягає своїх коренів в давньогрецьких міфах про боротьбу тих чи інших богів, героїв за руку певної красуні [8, с. 86].

Втім, Д. де Ружмон стосовно цього пише наступне: "У нашій історії починаючи з XII–XIII ст. все відбувається не так. Любовна мова збагачується зворотами, які не тільки позначають елементарні жести воїна, але цілком виразно запозичені з мистецтва баталій, військової так-

тики тієї епохи. Відтепер мова вже йде не про спільне – що більш-менш смутно відчувається – джерело, а про явний паралелізм. Закоханий тримає в облозі Даму свого серця. Він любовним штурмом бере її цнотливість. Він переслідує, домагається її, прагнучи побороти останній оплот її сором'язливості і раптово зруйнувати його; нарешті, дама здається на волю переможця. Однак тут же, шляхом несподіваного перетворення, типового для чемної поведінки, саме закоханий, вигравши бій, стає полоненим. Він, дотримуючись правил феодалних воєн, перетворюється на васала цього сюзерена, як якщо б саме він зазнав поразки. Йому залишається тільки доводити свою приналежність до чоловічого роду і т. п. Все це гідно прекрасної мови. Однак солдатсько-цивільний жаргон того часу дає нам чимало інших, ще більш виразних прикладів. Пізніше винахід вогнепальної зброї призведе до вживання незліченних двозначностей. До того ж зазначений паралелізм був із задоволенням використаний письменниками. Це – тема невичерпної риторики" [7, с. 268–269].

Як пише Р. Барт, у "мові (словнику) уже давно встановлена еквівалентність кохання і війни: в обох випадках йдеться про те, щоби упокорити, захопити, полонити тощо. Кожного разу, коли якийсь суб'єкт "закохується", він певним чином повертає архаїчні часи, коли чоловіки (аби забезпечити екзогамію) повинні були викрадати жінок; у кожному закоханому з першого погляду є щось від сабінянки (або від будь-якої іншої відомої Викраденої)" [2, с. 67].

Разом з тим, як зауважує Ж. Дюбі: "Звичаї куртуазної любові значною мірою послабили насильство і грубість у сексуальній поведінці чоловіків і в матримоніальній політиці пологів. Чоловіки почали розуміти, що жінка – це не тільки тіло, що спершу потрібно завоювати її серце, заручитися її згодою, що слід визнати за жінкою наявність особливих переваг. Заповіді любовного кодексу ... прагнули довести, що жінки повинні мати рівні права з чоловіками не тільки в статевому плані, але і в питанні згоди на вступ у шлюб" [4, с. 96].

Водночас завоювання дами іноді супроводжувалося різного роду колізіями, що призводило до "судів кохання", на яких відбувалися судові розгляди стосовно справжності або несправжності почуттів лицарів до свого предмета любові. Дискурс куртуазної любові хоча і містив у собі елементи, які носять полемічний, войовничий характер, однак сенсом його було не стільки завоювання, скільки розуміння приналежності лицаря певній жінці.

Любов як "за(-)хоплення" та "агон дару": філософські вектори осмислення

Філософський контекст єдності любові та війни мислителі в першу чергу вбачають у феномені влади, в акті захоплення, точніше "за(-)хоплення", тобто у такому акті, що поєднує у собі як владу, так і милування предметом любові. Р. Барт, зауважуючи давність цієї концепції, зазначає її кардинальну трансформацію наступним чином: "Однак, цікавий обмін ролями: у стародавньому міті викрадач активний, він прагне схопити свою здобич, він – суб'єкт злочинства (об'єктом якого завжди є, як відомо, пасивна Жінка); у міті сучасному (міті про пристрасне кохання) все навпаки: захоплюючий нічого не прагне, нічого не робить, він непорушений як образ, а істинним суб'єктом злочинства є об'єкт за-хоплення; об'єкт полону стає суб'єктом кохання, а суб'єкт завоювання переходить у розряд любленого об'єкта. (Від архаїчної моделі залишається, однак, видимий для всіх слід: закоханий – той, хто був захопленим – завжди імпліцитно фемінізований)" [2, с. 68].

Однак, на наш погляд, діалектика цієї трансформації знімається в наступному: "підкоривши когось, сам суб'єкт підкоряється". Як у цьому контексті слушно зауважує

Е. Левінас: "Любити означає переживати за Іншого, бути підмогою в його слабкості. Любов означає буття-для-Іншого. Справжня любов є виявленням добра: вона не вимагає від того, кого ми любимо, неможливого, але, йдучи назустріч її слабкості, наділяє її собою, тобто врешті-решт пробуджує в ній звернену любов. Любячи її, я не чекаю від неї підпорядкування, підтвердження влади мого "Я", "видачі" мені таємниць її ніжності. Любячи її по-справжньому, я радію її радості, насолоджуюся її насолодами, люблю її любов, яка звернена до мене" [6, с. 366].

Втім, все ж це "за(-)хоплення", яке супроводжує дискурс любові, на думку Р. Барта, "це якийсь гіпноз: я зачарований образом. Спершу вражений, наелектризований, зрушений з місця, перекинутий, "уражений електричним скатом" (як чинив з Меноном Сократ, цей візирець любленого об'єкта, урочого образу), або ж повернутий до нової віри певним видінням, адже ніщо не різнить дорогу закоханого від дороги до Дамаску; а згодом опиняюся прилиплим, притиснутим, нерухомо прикованим до образу (до дзеркала). У ту мить, коли образ іншого захоплює мене вперше, я – не більше, аніж Чарівна курка єзуїта Анастасіуса Кірхера (1646): вона засинала зі зв'язаними лапами, втупившись у крейдяну лінію, що ніби пута проходила недалеко від її дзьоба; навіть коли її розв'язували, вона залишалася непорушною, замороженою, "підкорюючись своєму переможцю", – говорить єзуїт; однак, щоб розбудити її від цієї зачарованості, щоб подолати силу її Уявлюваного (vehemens animalis imagination), достатньо було ледь поплескати її по крилу; вона стріпувалася і знову починала дзьобати зерно" [2, с. 69].

Така ураженість, захопленість предметом любові пов'язана з тим, що суб'єкт розуміє, що Інший – це чудо, щось дивовижне в цьому світі, що не піддається якійсь класифікації, "атопічне" (Р. Барт). Така зняковілість, чудесність любові (а відтак, і предмета любові) в тому, що вона з'являється у нашому житті випадково; вона не є напередзаною. Здається, ось минають 20–25 років нашого життя – і час подумати про особисте життя, але як би ми не планували, любов приходить, коли вона того хоче. Ми можемо піти в нічний клуб або ще в якесь місце масового скупчення людей, походити туди місяць, але так нікого і не зустріти. А можемо їхати останнім поїздом метро о пів на першу ночі... і на весь вагон ще одна людина (протилежної статі), кожен з нас думає про своє, але... раптом наші погляди перетнулися і ми несподівано один для одного посміхнулися. У результаті хлопець взяв адресу/телефон дівчини, а якщо взяти контекст ХХІ століття, дізнався, чи є вона в соцмережах тощо... так і зародилася їхня історія кохання.

Разом з тим любовне за-хоплення відбувається не одразу, а поступово, воно містить спочатку локальний зміст, а потім вже тотальний. Р. Барт стосовно цього говорить наступне: "У сексуальній механіці світу тварин спусковий механізм – не якийсь деталізований індивід, а лише певна форма, барвистий фетиш (так починає діяти Уявлюване). Від чарівного образу у мені відображається (як на світлочутливому папері) не сума деталей, а той чи інший вигин. У Іншому мене раптово зворушує (захоплює) голос, округлість плечей, тендітність силуету, м'якість руки, манера посміхатися тощо. І відтоді – мене не обходить естетика образу. Знайшлося щось таке, що досконало співпало з моїм бажанням (про яке я геть нічого не знаю); а отже мені байдуже до будь-якого стилю... Вражає мене (знову мисливська термінологія) риса, характерна для якоїсь частини практики, швидкоплинна мить чиєїсь пози, тобто певна схема (σχήμα – це тіло у русі, у ситуації, у житті)" [2, с. 70–71].

У цьому контексті слухним буде згадати відомий вірш Яни Мкр, який для більш цілісного розуміння правильно подати мовою оригіналу:

*"а полюбят тебя обязательно за другое,
за то, что чужому и невдомек
самое, что есть у тебя простое,
будет для кого-то и шарм и шёлк."*

*родинка, ямочка, или дурной акцент,
станет кому-то чудом, почти пророчеством.
то, что ты и не видел так много лет,
кого-то спасает от серого одиночества."*

*и полюбят тебя обязательно не за то,
не за то, над чем ты всегда стараешься,
но как ты ходишь, как снимаешь с себя пальто,
может как ты плачешь, но скорее как улыбаешься."*

*как грызешь колпачек от ручки, ловишь такси,
или волос отводишь ладонями от лица,
как ты ноешь с утра, как не знаешь куда идти,
и как в фильмах болеешь за подлеца."*

*может вдруг ты зевнешь,
на важной какой-то встрече,
и сконфуженно сморишь лоб,
и тебя полюбят,
именно в этот вечер,
не за что-то.
а вовсе — наоборот"*

"За(-)хоплення" не може відбуватися тотально. Воно здійснюється поступово, розмірено. Зазвичай, на відміну від пристрасі та потягу, любов не любить "швидкості". Вона звертає увагу не на те, на що всі дивляться, а на те, що іншим здається не таким важливим. Саме в цьому і її особлива влада, глибина та висота. Любов не починається з великого, вона починається з малого, з тієї самої закоханості в якусь певну деталь людського тіла, людської поведінки, характеру чи темпераменту. І лише поступово, пізнаючи предмет любові, його все глибше і повніше починають любити, "за-хоплювати".

Р. Барт це описує наступним чином: "Коли Вертер "відкриває" Шарлотту (коли розривається полотнище і з'являється картина), Шарлотта нарізає хліб. Ханольд закохується у жінку, що йде (Gradiva – "та, що ступає"), обрамлену, до того ж, барельєфом" [2, с. 73]. Відповідно, безпосередньо вже в стані любові людина любить тотально предмет любові, вона його охоплює повністю, не розводячи те, що нібито є прекрасним, а що не дуже. Саме така феноменологія почуття відображає пряму протилежність загальноновживаному суспільному кліше про те, що "чоловіки люблять очима, а жінки – вухами". Насправді люблять цілком та повністю як інтеріорно, так і екстеріорно. Любов не може бути "напів", або "на чверть", вона любить всю людину з усіма її слабкостями та сильними сторонами [2, с. 73].

Разом з тим виникає питання, в чому ж проявляється агональність в дискурсі любові. Як відомо, агон (з давньогрец. ἀγών) означає боротьбу або змагання у давніх греків і римлян. Відповідно до цього, в дискурсі любові є також свого роду змагання, а саме в обміні дарами. Р. Барт пише так про дарування: "Любовний дарунок розшукується, вибирається і купується в найбільшому збудженні – такому, що воно, видається, досягає рівня насолоди. Я активно прикидаю, чи принесе цей предмет задоволення, чи не розчарує або навпаки, видасться занадто значущим і тим самим викаже мою маячню – або пастку, в яку я потрапив. Любовний дарунок урочистий; захоплений всепожираючою метонімією, що регулює Уявлюване життя, я цілковито переносю себе у нього. Цим предметом я даю тобі моє Усе..." [2, с. 176].

Водночас в даруванні реалізується запит на взаємність, не обов'язково речами і предметами, а просто на якусь відповідь. Через це відбувається постійне дарування одне одному певного роду приємностей, що стає схожим на своєрідне змагання (агон), хто більше подарує. Однак, на відміну від змагань у спорті чи грі, в дискурсі любові немає переможених, самі двоє люблячих і є переможцями, тобто такими, що відчувають справжнє почуття любові один до одного.

Висновок. Таким чином, проаналізувавши філософсько-культурологічний зміст розуміння дискурсу любові як дискурсу битви та війни, можемо зробити наступні висновки:

1) Основа цієї концепції лежить у стародавніх міфологіях. Славнозвісний образ Ерота (Амура) як лучника зі стрілами, на наш погляд, сягає своїх коренів у давньохуритській міфології через постать богині Іштар, яка була покровителькою як любові, так і війни.

2) Куртуазна культура любові в історії людства була безпосередньою культурною практикою, втіленням концепції полемічності та агональності дискурсу любові. Засновуючись на античній міфології та літературі і створивши власні концепти та феномени (образ лицаря, образ Дами тощо), вона на багато сторіч стала базисом для розвитку західноєвропейської "риторики любові", що присутня і в наш час.

3) Філософський погляд на досліджувану проблему проявляється у двох векторах: дискурс любові як "за(-)хоплення", тобто концепт, який позначає як акт завоювання, так і процес милування коханою особистістю. Водночас в межах "логосу любові" також присутній "агон дару", що позначається певного роду змаганням між люблячими стосовно обміну між ними дарами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Афанасьєва В. К., Дьяконов И. М. Иштар // Мифы народов мира. Энциклопедия в двух томах / С. А. Токарев. – М.: Советская Энциклопедия, 1991. – Т. 1 (А–К). – С. 595.
- Барт Р. Фрагменты мифа закованого / Р. Барт. – Львів: Незалежний культурологічний журнал "І", 2006. – 283 с.
- Брагинская Н. В. Откуда у Эрота крылья? / Н. В. Брагинская // Nymphon antron. Сборник статей в честь Азы Алибековны Тахо-Годи / Ответственный редактор А. И. Солопов. // Вопросы классической филологии. Московский государственный университет имени М. В. Ломоносова, Филологический факультет. – Москва, 2011. – С. 53–94.
- Дюби Ж. Куртуазная любовь и перемены в положении женщин во Франции XII в. / Ж. Дюби // Одиссей. Человек в истории. – М.: Наука, 1990. – С. 90–96.
- Иванова-Казас О. М. Мифологическая зоология / О. М. Иванова-Казас. – СПб: Филологический ф-т СПбГУ, 2004. – 264 с.
- Малахов В. А. Погляд на любов / В. Малахов // Етика спілкування: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2006. – С. 362–369.
- Ружмон Д. де. Искусство любить и искусство воевать / Д. де Ружмон / Коллеж социологии. – СПб.: Наука, 2004. – С. 267–290.
- Яровой А. В. От культуры войны к войне культур: социокультурные проекции агональности в европейской и евразийской культурах / А. В. Яровой. – М., Берлин: Директ-Медиа, 2017. – 310 с.
- Black J., Green A. Gods, Demons and Symbols of Ancient Mesopotamia: An Illustrated Dictionary / J. Black, A. Green – Austin and London, University of Texas Press, 1992. – 192 p.
- Chroust A.-H. The Influence of Zoroastrian Teachings on Plato, Aristotle, and Greek Philosophy in General / A.-H. Chroust // New scholasticism. – Wash., 1980. – Vol. 54 – № 3. – pp. 342–357.
- Digby T. Love and War: How Militarism Shapes Sexuality and Romance / T. Digby. – Columbia University Press, 2014. – 240 p.
- Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae. – Zürich und München: Artemis Verlag, 1986. – III.1, Atherion – Eros. XXX + 1086 p.

REFERENCES

- Afanasyeva, V. K., D'yakonov I. M. (1991). *Ishtar. Mify narodov mira. Entsiklopediya v dvukh tomakh*, V. 1. [Myths of the peoples of the world. Encyclopedia in two volumes, V. 1.] Moscow, Sovetskaya Entsiklopediya.
- Bart, R. (2006). *A Lover's Discourse: Fragments*. L'viv: Nezaleznyj kul'turologichnyj zhurnal "I" (In Ukrainian).
- Braginskaya, N. V. (2011). *Откуда у Эрота крылья? [Where did Eroth's wings come from?]. Nymphon antron. Sbornik statey v chest' Azy Alibekovny Takho-Godi. Voprosy klassicheskoy filologii*. Moscow, Nikeya, 53–94.
- Dyubi, Zh. (1990). *Kurtuaznaya lyubov' i peremeny v polozhenii zhenshchin vo Frantsii XII v. [Courtly love and changes in the status of women in France in the 12th century.]*. In *Odyssey. Chelovek v istorii [Odysseus. Man in history]*, pp. 90–96. Moscow, Nauka.

5. Ivanova-Kazas, O. M. (1994). *Mifologicheskaya zoologiya [Mythological Zoology]*. Sankt-Peterburg, Filologicheskii f-t SPbGU.
6. Malakhov, V. A. (2006). Poglyad na lyubov [A look at love]. In *Ety'ka spilkuvannya: Navch. posibny'k [Ethics of communication: Textbook]*, pp. 362–369. Kyiv, Ly'bid'.
7. Ruzhmon, D. de (2004). Iskuststvo lyubit' i iskuststvo voyevat' [The art of love and the art of war]. In *Kollezh sotsiologii [College of Sociology]*, pp. 267–290. Sankt-Peterburg, Nauka.
8. Yarovoy, A. V. (2017). *Ot kul'tury voyny k voyne kul'tur: sotsio-kul'turnyye proyeksii agonal'nosti v yevropeyskoy i yevraziyskoy kul'turakh [From the culture of war to the war of cultures: sociocultural projections of agonality in European and Eurasian culture]*. Moscow, Berlin, Direkt-Media.

9. Black, J., Green, A. (1992). *Gods, Demons and Symbols of Ancient Mesopotamia. An Illustrated Dictionary*. Austin and London, University of Texas Press.
10. Chroust, A.-H. (1980). The Influence of Zoroastrian Teachings on Plato, Aristotle, and Greek Philosophy in General. *New scholasticism*, Vol. 54, №3, 342–357.
11. Digby, T. (2014). *Love and War: How Militarism Shapes Sexuality and Romance*. New York, Columbia University Press.
12. *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae* (1986). Zürich und München: Artemis Verlag, III.1, Atherion – Eros.

Надійшла до редколегії 26.04.19

В. Э. Туренко, канд. филос. наук, м. н. с.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко,
ул. Владимирская, 60, г. Киев, 01033, Украина

ПОЛЕМИЧНОСТЬ И АГОНАЛЬНОСТЬ ДИСКУРСА ЛЮБВИ: ФИЛОСОФСКО-КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ ВЗГЛЯД

В статье концептуализируется идея единства любви и войны на основе мифологического, культурологического и философского аспектов. Автор на основе ряда теоретических и эмпирических аргументов выдвигает гипотезу о том, что полемический (воинственный) образ лучника со стрелами Эроса (Амура) имеет свои корни в ближневосточной (шумеро-аккадской, семитской) мифологии, которая видела не противопоставление любви и войны, а близкое родство этих феноменов в образе Иштар (Инанны, Астарты). Утверждается, что куртуазная культура любви через идею завоевания сердца Дамы характеризуется тем, что является культурным, эмпирическим воплощением понимания единства дискурса любви и дискурса войны. Обосновывается мысль о том, что философский аспект понимания данной проблематики связан с двумя феноменами, а именно властью и даром. Соответственно, именно в рамках дискурса любви происходит "вос(-)хищение", действие которого объясняется тем, что, покорив предмет любви, субъект сам ему и подчиняется. В то же время в контексте дара происходит "агон", то есть соревнование между любящими относительно обмена дарами и приятностями. Следовательно, утверждается, что дискурс любви является полемическим и агональным.

Ключевые слова: любовь, дискурс любви, война, битва, "вос-хищение", куртуазность, дар, полемичность, агональность, Эрот.

V. E. Turenko, Ph.D., junior research fellow
Taras Shevchenko National University of Kyiv
60, Volodymyrska Street, Kyiv, 01033, Ukraine

POLEMICNESS AND AGONALITY OF DISCOURSE OF LOVE: PHILOSOPHICAL AND CULTURAL VIEW

The article conceptualizes the idea of the unity of love and war based on the mythological, cultural, and philosophical aspects. The author, based on a number of theoretical and empirical arguments, hypothesizes that the "polemical" (warlike) Eros's image as archer with arrows has its roots in Middle Eastern (Sumerian-Akkadian, Semitic) mythology, which saw not the opposition of love and war, and a close relationship of these phenomena in the image of Ishtar (Inanna, Astarte). It is highlighted that the courtly culture of love through the idea of winning lady's heart is characterized by the fact that it is the cultural, empirical embodiment of the understanding of the unity of the discourse of love and the discourse of war. It emphasizes the idea that the philosophical aspect of understanding this issue is associated with two phenomena, namely power and gift. Accordingly, it is within the framework of the discourse of love that the "admiration" takes place, the effect of which is explained by the fact that having subjugated the object of love, the subject himself obeys him. At the same time, in the context of the gift, there is an "agon", that is, a competition between those in love regarding the exchange of gifts and pleasures. Therefore, it is argued that the discourse of love is polemical and agonal.

Key words: love, love discourse, war, battle, admiration, courtly love, gift, polemicness, agonality, Eros.